

ความรู้ความเข้าใจและปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย

ภิญญาพัชญ์ ญาณะคำ¹

วรรณพร อารยะพันธ์²

(Received: July 11, 2020; Revised: September 23, 2021; Accepted: October 1, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจ และปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มประชากรในการวิจัยคือ บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย จำนวน 427 คน จาก 14 มหาวิทยาลัย ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 342 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80.09 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุดในภาพรวม ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด คือ ลิขสิทธิ์ คือ สิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของที่จะทำการใดๆ ได้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์กำหนด (ร้อยละ 97.08) ด้านการใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) ในภาพรวม ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุดคือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตราที่ 34 การทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุดซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ (ร้อยละ 95.91) ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในภาพรวม ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด คือ สำนักพิมพ์นำหนังสือมาให้ห้องสมุดพิจารณาจัดซื้อ แต่ห้องสมุดได้นำหนังสือไปถ่ายสำเนาเพื่อให้บริการภายในห้องสมุด แล้วส่งหนังสือเล่มนั้นคืนสำนักพิมพ์ ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์ (ร้อยละ 78.65) ด้านการบริการทรัพยากรสารสนเทศในภาพรวม ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด คือ การให้บริการยืมระหว่างห้องสมุด (ILL) ผ่านระบบ WorldCat หรือ EDS ต้องมีการศึกษาเงื่อนไขการให้บริการเอกสารจากเอกสารข้อตกลง (License Agreement) เสมอ (ร้อยละ 98.54) และด้านการอนุรักษ์และการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศในภาพรวม ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด คือ ห้องสมุดสามารถดำเนินการเพื่อสงวนเก็บรักษาผลงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ โดยต้องไม่กระทบสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร (ร้อยละ 91.23) ด้านความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อกฎหมายลิขสิทธิ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$) ด้านปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุดในภาพรวม พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ปัญหาด้านอื่นๆ ($\bar{x} = 3.95$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ขาดหน่วยงานด้านลิขสิทธิ์ในการปกป้องการทำงานของบรรณารักษ์ รองลงมาคือ ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{x} = 3.75$) และด้านการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{x} = 3.71$)

คำสำคัญ: ลิขสิทธิ์ ความรู้ความเข้าใจ บรรณารักษ์ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อีเมล: Phinyaphat.yana@cmu.ac.th

² อาจารย์, ดร. ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Librarians' Knowledge, Understanding and Usage Problems of Copyright Laws at Higher Education Institutions in Thai Universities

*Phinyaphat Yanakam*¹

*Watsaporn Arayapan*²

Abstract

This study explored librarians' knowledge, understanding, and the problems of the use of copyright laws in the higher education institutions in Thai universities. The quantitative research methodology involved two parts which were data collection and data analysis. The data collection was retrieved from 14 universities in Thailand. The questionnaire was used as a tool. 342 librarians from 427 librarians responded to the questionnaire, making the response rate of 80.09 %. The results showed that, in the category of the understanding of copyright law, the questions on rights, which is defined as the owner's right to do anything according to right law, was the most responded item (97.98%). In the category of fair usage, the questions on copyright act (1994) were answered most correctly (95.91%). In the category of resource acquisition, the questions on the book suggestion by bookstores were answered most correctly. However, it was found that there was copyright infringement through that the purchased materials were photocopied by librarians and the originals were returned to the bookstores (78.65%). In the category of information and resource services, the highest score was on the questions regarding understanding the interlibrary loan service (ILL) through WorldCat or EDS systems (98.54%). In the category of conservation and preservation of information resources, the highest score was on the questions regarding that libraries can keep the copyrighted materials (91.23%). For librarians' opinions about copyright law, the score was in high level ($\bar{x} = 4.46$). The data was further analyzed by statistical method. In Thai national university libraries, the other problems were in high level with the score ($\bar{x} = 3.95$). The most common problem is the lack of copyright agency to help protect librarians. The problems of acquisition information resource were in level with the score ($\bar{x} = 3.75$). The problems information resource service were in level with the score ($\bar{x} = 3.71$).

Keywords: Copyright, Knowledge, Understanding, Librarians, Higher Education Institutions

---

¹ Graduates student, Majoring in Information Studies, Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. e-mail: Phinyaphat.yana@cmu.ac.th

² Dr., Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

บทนำ

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ถือเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าข้อมูลของนักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย ตลอดจนบุคลากรในสถาบัน ภารกิจหลักของห้องสมุดประกอบด้วย การจัดหาและบริการทรัพยากรสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียน การสอน และการวิจัย และเป็นแหล่งคลังความรู้และเผยแพร่ข้อมูลให้แก่ผู้ใช้บริการ (Chiang Mai University Library, 2017) เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับความสะดวกสบายและได้รับทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ ซึ่งรูปแบบของทรัพยากรสารสนเทศที่มีบริการภายในห้องสมุดมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ ทรัพยากรสารสนเทศตีพิมพ์ ทรัพยากรสารสนเทศไม่ตีพิมพ์ และทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (Dhandit, 2000) โดยทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์ ที่ห้องสมุดจะต้องเป็นผู้ดูแลจัดเก็บและให้บริการ ห้องสมุดจึงมีความเกี่ยวข้องกับงานอันมีลิขสิทธิ์ 4 ประการคือ 1) ห้องสมุดในฐานะเจ้าของทรัพย์สินงานอันมีลิขสิทธิ์ 2) ห้องสมุดในฐานะผู้ครอบครองทรัพย์สินงาน 3) ห้องสมุดในฐานะเจ้าของลิขสิทธิ์ และ 4) ห้องสมุดในฐานะผู้ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ สามารถใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ในขอบเขตการให้บริการของตน (Serial Working Group of Academic Libraries, 2000) ดังนั้นการจัดหาและการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกฎหมายลิขสิทธิ์ เนื่องจากทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดเป็นสิ่งที่สามารถกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ได้ง่าย และผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุดโดยตรงก็คือ บรรณารักษ์

บรรณารักษ์ถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทและความสำคัญในจัดหาและการส่งเสริมการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด (Mekchalai, 2005) ซึ่งในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในห้องสมุดมากขึ้น ส่งผลให้บรรณารักษ์ต้องมีการปรับตัวและจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ใหม่ๆ รองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่ปรับเปลี่ยนจากทรัพยากรสารสนเทศประเภทตีพิมพ์ไปสู่ทรัพยากรสารสนเทศประเภทอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลที่สามารถละเมิดลิขสิทธิ์ได้ง่ายยิ่งขึ้น การให้บริการทรัพยากรสารสนเทศบรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกฎหมายลิขสิทธิ์และต้องใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่าการกระทำใดที่เป็นการกระทำที่ละเมิดลิขสิทธิ์และสมควรกระทำหรือไม่ จึงถือว่าบรรณารักษ์เป็นผู้มีความเสี่ยงต่อการถูกฟ้องจากการให้บริการงานอันมีลิขสิทธิ์ ถึงแม้กฎหมายจะเปิดช่องให้บรรณารักษ์มีสิทธิโดยชอบธรรมในการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 34 ที่กล่าวว่า “การทำให้ซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุด ซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มิให้ ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากการทำให้ซ้ำนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร ” (Copyright Act, 1994) แต่บรรณารักษ์เองก็มีความไม่แน่ใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ว่าการกระทำจะอยู่ในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ บรรณารักษ์จึงต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ การให้ความคุ้มครอง ข้อยกเว้นการละเมิดงานอันมีลิขสิทธิ์ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตของกฎหมายลิขสิทธิ์และใช้เป็นแนวทางในการทำงาน การให้บริการทางวิชาการของงานอันมีลิขสิทธิ์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าในต่างประเทศได้มีการให้ความสำคัญกับเรื่องของลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุด โดยเฉพาะการทำงานของบรรณารักษ์ โดยมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ในมหาวิทยาลัย ด้านความรู้ความเข้าใจ การรับรู้ การตระหนักรู้ การใช้และปัญหาในการใช้งานลิขสิทธิ์ในห้องสมุด (Fernández-Molina, 2017) รวมถึงการรับรู้บทบาทในการให้คำแนะนำด้านกฎหมายลิขสิทธิ์แก่ผู้ใช้บริการ (Kell, 2014) ส่วนในประเทศไทยมีผู้ศึกษาเรื่องความรู้และการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (Goakun, 2007) ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะในงานวรรณกรรมเพียงอย่าง

เดียว ไม่ครอบคลุมถึงทรัพยากรประเภทอื่นๆ เช่น ทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าในสภาวะปัจจุบันที่ทรัพยากรสารสนเทศมีการปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ประกอบกับได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์หลายฉบับ เพื่อให้ครอบคลุมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้วิจัยในฐานะบรรณารักษ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุด จึงเห็นถึงความสำคัญของการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้งานกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด เพื่อนำหลักการต่างๆ ที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของห้องสมุดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์ และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และสร้างความตระหนักรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ทั้งในการปฏิบัติงานและการให้บริการงานอันมีลิขสิทธิ์แก่ผู้ใช้บริการได้อย่างถูกต้องและไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ในห้องสมุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจ และปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทรัพยากรสารสนเทศ

ทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ที่ได้ผ่านกระบวนการคัดสรร กลั่นกรอง วิเคราะห์และบันทึกไว้เป็นหลักฐานและคัดเลือกมาเพื่อบริการ ทรัพยากรสารสนเทศจะอยู่ในรูปของวัสดุหลากหลายชนิด เช่น หนังสือ เอกสาร รายงานการประชุม ซีดี ดีวีดี วารสาร อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งวัสดุเหล่านี้มีคุณค่าในการสร้างความรู้ ความคิด และสติปัญญาแก่ผู้ใช้ (Sukhothai Thammathirat Open University, 2017) โดยสามารถแบ่งทรัพยากรสารสนเทศออกเป็น 3 ประเภท (Chandaeng, 2014) ได้แก่ 1) ทรัพยากรสารสนเทศตีพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ วารสารหรือนิตยสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร และกฤตภาพ 2) ทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่ตีพิมพ์ ได้แก่ โสตทัศนวัสดุ ทัศนวัสดุ และโสตทัศนวัสดุ และ 3) ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัล ได้แก่ ซีดีรอม แผ่นวีดีทัศน์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

2. ความรู้ความเข้าใจ

ความรู้ (Knowledge) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เกิดจากความคิด ความเชื่อ ความจริง ข้อคิดเห็น แสดงผ่านภาษา เครื่องหมาย และสื่อต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ การจดจำ ซึ่งสามารถนำความรู้ที่มีไปใช้ประโยชน์ในการใช้ชีวิตประจำวันได้ ความรู้มีที่มา 3 ประการ (Sophonwichetwong, 1998) คือ 1) ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสหรือความรู้ประจักษ์ เกิดขึ้นเมื่อประสาทสัมผัสต่างๆ ประสบกับอารมณ์ที่เป็นคู่กัน 2) ความรู้ที่เกิดจากการอนุมาน หรือการคิดหาเหตุผล อาศัยข้อมูลหรือความรู้ประจักษ์เป็นพื้นฐานแล้วคิดสืบสวนไปยังสิ่งที่ยังไม่รู้ และ 3) ความรู้ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยพยานและหลักฐาน ได้แก่ความรู้ที่เกิดจากการบอกเล่าของบุคคล หลักฐาน หรือสถาบันที่น่าเชื่อถือ

ความเข้าใจ (Comprehension) คือกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถครุ่นคิดถึงสิ่งนั้น และสามารถใช้นิยาม (Concept) เพื่อจัดการกับสิ่งนั้นได้อย่างเพียงพอ สิ่งที่กำลังกล่าวถึงนี้อาจจะมีลักษณะเป็นนามธรรม หรือเป็นสิ่งที่ทางกายภาพก็ได้ ความเข้าใจประกอบด้วย (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2551) 1) การแปลความ เป็นการให้ความหมาย 2) การตีความ เป็นการอธิบายความหมาย หรือสรุปด้วยการจัดระเบียบหรือเรียบเรียงใหม่ และ 3) การขยายความ เป็นการขยายเนื้อหาที่เหนือไปกว่าสิ่งที่รู้

3. กฎหมายลิขสิทธิ์

“ลิขสิทธิ์” หมายความว่า สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใด ตามพระราชบัญญัตินี้เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น (Copyright Act, 1994) ในประเทศไทยมีพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีจำนวน 5 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521, พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537, พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558, พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 และฉบับปัจจุบันคือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ซึ่งได้ระบุประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์ออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่

3.1 งานวรรณกรรม ได้แก่ หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ คำปราศรัย โปรแกรมคอมพิวเตอร์

3.2 งานนาฏกรรม ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับการรำ การเต้น การทำท่า หรือการแสดงประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว รวมถึงการแสดงโดยวิธีใดด้วย

3.3 งานศิลปกรรม ได้แก่ งานจิตรกรรม งานประติมากรรม ภาพพิมพ์ งานสถาปัตยกรรม ภาพถ่าย ภาพประกอบ หรืองานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติเกี่ยวกับภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์ งานศิลปะประยุกต์ ซึ่งรวมถึงภาพถ่ายและแผนผังของงานดังกล่าวด้วย

3.4 งานดนตรีกรรม ได้แก่ คำร้อง ทำนอง การเรียบเรียงเสียงประสานรวมถึงโน้ตเพลงที่แยกและเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว

3.5 งานสิ่งบันทึกเสียง ได้แก่ เทปเพลง แผ่นคอมแพ็คดิสก์ (ซีดี) ที่บันทึกข้อมูลเสียง ทั้งนี้ไม่รวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์ หรือเสียงประกอบโสตทัศนวัสดุอย่างอื่น

3.6 งานโสตทัศนวัสดุ ได้แก่ วีดีโอเทป วีซีดี ดีวีดี แผ่นเลเซอร์ดิสก์ที่บันทึกข้อมูลประกอบด้วยลำดับของภาพหรือภาพและเสียงอันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก

3.7 งานภาพยนตร์ ได้แก่ ภาพยนตร์ รวมทั้งเสียงประกอบของภาพยนตร์นั้นด้วย (ถ้ามี)

3.8 งานแพร่เสียงแพร่ภาพ ได้แก่ การกระจายเสียงวิทยุ การแพร่เสียง หรือภาพทางโทรทัศน์

3.9 งานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ

4. กฎหมายลิขสิทธิ์กับงานห้องสมุด

4.1 ประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์ในห้องสมุด จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์จากองค์กรทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ (2559) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ของประเทศไทย จำนวน 5 ฉบับ (World Intellectual Property Organization, 2016; Department of Intellectual Property, 2016; Copyright Act) สามารถแบ่งประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุดได้ดังนี้

4.1.1 ทรัพยากรสารสนเทศตีพิมพ์

1) งานวรรณกรรม เช่น หนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2) รายงานการวิจัย เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา

เป็นต้น

- 3) งานนาฏกรรม เช่น ภาพเขียน ภาพถ่ายงานนาฏกรรม เป็นต้น
- 4) งานศิลปกรรม เช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพถ่าย เป็นต้น
- 5) งานดนตรีกรรม เช่น โน้ตเพลง เนื้อร้องทำนองเพลง การเรียบเรียงเสียงประสาน เป็นต้น

4.1.2 ทรัพยากรสารสนเทศไม่ตีพิมพ์

- 1) งานนาฏกรรม สื่อโสตทัศนวัสดุ ที่บันทึกงานนาฏกรรม เช่น แผ่นเสียง แถบวีดิทัศน์หรือวิดีโอเทป สไลด์ประกอบเสียง เป็นต้น
- 2) งานศิลปกรรม เช่น สไลด์ฟิล์ม สคริป แผ่นที่ แผ่นภาพ เป็นต้น
- 3) งานดนตรีกรรม เช่น แผ่นเสียงเพลง
- 4) งานโสตทัศนวัสดุ ที่ประกอบด้วยภาพและเสียง เช่น ภาพยนตร์ ละคร คอนเสิร์ต วิดีทัศน์ มัลติมีเดีย เป็นต้น
- 5) ภาพยนตร์ เช่น ซีดี ดีวีดีภาพยนตร์ เป็นต้น
- 6) งานสิ่งบันทึกเสียง เช่น ซีดีรอม เทปคาสเซต ซีดีรอมประกอบหนังสือ เป็นต้น

4.1.3 ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัล

- 1) งานวรรณกรรม เช่น ฐานข้อมูลออนไลน์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โฮมเพจ/เว็บไซต์ ชุดข้อมูลโปรแกรมคอมพิวเตอร์ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น
- 2) งานนาฏกรรม เช่น ฐานข้อมูลออนไลน์ที่บันทึกงานนาฏกรรม
- 3) งานศิลปกรรม เช่น ฐานข้อมูลที่จัดเก็บงานศิลปกรรม
- 4) งานดนตรีกรรม เช่น ฐานข้อมูลออนไลน์ที่บันทึกงานดนตรีกรรม
- 5) งานภาพยนตร์ เช่น ฐานข้อมูลออนไลน์ที่จัดเก็บงานภาพยนตร์

4.2 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์สำหรับห้องสมุด

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการใช้งานในห้องสมุด ดังนี้

4.2.1 มาตรา 32 การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ หากไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

4.2.2 มาตรา 33 การกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควรจากงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง

4.2.3 มาตรา 34 การทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุด ซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มิให้ ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากการทำซ้ำนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร และได้ปฏิบัติตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง ในกรณีดังต่อไปนี้ (1) การทำซ้ำเพื่อใช้ในห้องสมุด หรือให้แก่ห้องสมุดอื่น (2) การทำซ้ำงานบางตอน ตามสมควรให้แก่บุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการวิจัยหรือการศึกษา

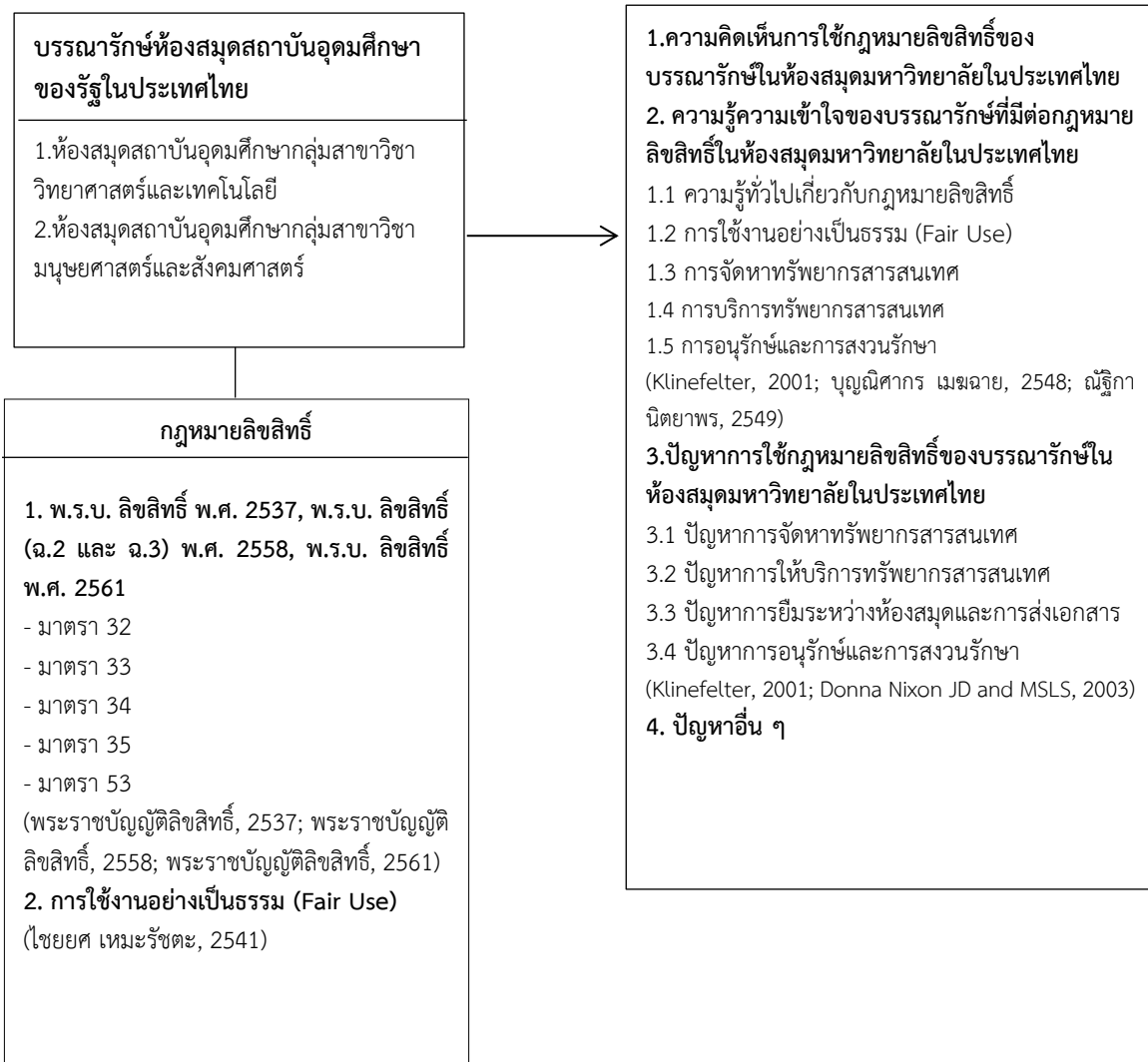
4.2.4 มาตรา 35 การกระทำแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์อันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร และได้ปฏิบัติตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง

4.2.5 มาตรา 53/3 การกระทำใดๆ ดังต่อไปนี้ มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดข้อมูลการบริหารสิทธิ (1) การลบหรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลการบริหารสิทธิโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมาย (2) การลบหรือ

เปลี่ยนแปลงข้อมูลการบริหารสิทธิโดยสถาบันการศึกษา หอจดหมายเหตุ ห้องสมุด หรือองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพสาธารณะ ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร (3) การเผยแพร่ต่อสาธารณะชนซึ่งงานหรือสำเนาอันมีลิขสิทธิ์ที่มีการลบหรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลการบริหารสิทธิ โดยสถาบันการศึกษา หอจดหมายเหตุ ห้องสมุด หรือองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพสาธารณะ ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีดังกล่าว สามารถพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจ และปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรในการศึกษา คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ที่ได้รับการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกจากการจัดอันดับของ Times Higher Education World University Rankings และ QS World University Rankings ย้อนหลัง 5 ปี (2015-2019) เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการจัดทำผลงานวิจัย มีจำนวนผลงานวิจัยที่ถูกนำไปใช้อ้างอิง และความมีชื่อเสียงภาพลักษณ์มุมมองในระดับนานาชาติ นอกจากนี้ยังพิจารณากลุ่มประชากรจากขนาดของห้องสมุด รูปแบบและจำนวนของทรัพยากรสารสนเทศทั้งในรูปแบบของทรัพยากรสารสนเทศตีพิมพ์ ทรัพยากรสารสนเทศไม่ตีพิมพ์และทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงสถิติการเข้าใช้งานฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่บอกรับโดยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่อยู่ในระดับสูง โดยพบว่าห้องสมุดจำนวน 14 แห่ง ที่ได้รับการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกจากทั้ง 2 สถาบัน และมีจำนวนบรรณารักษ์ในห้องสมุดทั้งสิ้นจำนวน 427 คน โดยมีการแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยออกเป็น 2 กลุ่มสาขาวิชา โดยพิจารณาสาขาวิชาจากจำนวนคณะที่เปิดสอนในแต่ละมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยมหิดล 2) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี 3) มหาวิทยาลัยนเรศวร 4) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 5) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง 6) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และ 7) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 4) มหาวิทยาลัยขอนแก่น 5) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 6) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 7) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามเรื่องความรู้ความเข้าใจและปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 5 ตอน ประกอบไปด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสอบถามความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อกฎหมายลิขสิทธิ์ 3) แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด 4) แบบสอบถามปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด และ 5) ข้อเสนอแนะในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุดของบรรณารักษ์

3. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และนำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่พัฒนาเรียบร้อยแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายลิขสิทธิ์จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายลิขสิทธิ์จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุด จำนวน 2 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) พบว่ามีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.88 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน ซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบทางด้านเนื้อหาและโครงสร้าง ไปเก็บข้อมูลจริงกับประชากรจำนวน 427 คน จากห้องสมุด

มหาวิทยาลัยจำนวน 14 แห่ง ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน-15 ตุลาคม 2562 โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามตอบกลับคืนมาจำนวน 342 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80.09

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการศึกษา นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นนำมาแปลความหมายแล้วนำเสนอในรูปแบบภาพและตาราง

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจและปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย ผู้วิจัยสามารถอธิบายผลการศึกษา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ข้อมูลทั่วไปในภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 88.01 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 11.99 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 27.49 รองลงมาคือ 31-40 ปี ร้อยละ 26.61 และ 51-60 ปี ร้อยละ 22.51 มีประสบการณ์ในการทำงาน 16 ปีขึ้นไป ร้อยละ 43.27 รองลงมาคือ 1-5 ปี ร้อยละ 21.64 และ 11-15 ปี ร้อยละ 17.84 ตามลำดับ ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 52.05 รองลงมาคือ ปริญญาตรี ร้อยละ 47.37 และปริญญาเอก ร้อยละ 0.58 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์/ สารสนเทศศาสตร์/ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ร้อยละ 88.60 รองลงมาคือ สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ ร้อยละ 5.26 และสาขาวิชาอื่นๆ เช่น การสื่อสารและการศึกษา การสื่อสารองค์กร นโยบายสาธารณะ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศึกษา สังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ร้อยละ 4.09 ดำรงตำแหน่งบรรณารักษ์ระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 57.89 รองลงมา คือ บรรณารักษ์ระดับชำนาญการ ร้อยละ 23.39 และบรรณารักษ์ระดับชำนาญการพิเศษ ร้อยละ 9.94 โดยสังกัดงานบริการทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 38.01 รองลงมาคือ งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 22.22 งานจัดหาและพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 19.01

1.2 ข้อมูลทั่วไปจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ร้อยละ 40.35 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 4.39 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด ร้อยละ 13.45 รองลงมาคือ 31-40 ปี ร้อยละ 12.58 และ 51-60 ปี ร้อยละ 11.12 มีประสบการณ์ในการทำงาน 16 ปีขึ้นไปมากที่สุด ร้อยละ 19.88 รองลงมาคือ 11-15 ปี ร้อยละ 11.11 และ 1-5 ปี ร้อยละ 7.89เท่ากัน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมากที่สุด เท่ากัน ร้อยละ 22.22 และปริญญาเอก ร้อยละ 0.30 สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ / สารสนเทศศาสตร์ /บรรณารักษศาสตร์และสารเทศศาสตร์มากที่สุด ร้อยละ 39.77 รองลงมาคือสาขาวิชาอื่นๆ เช่น การสื่อสารและการศึกษา การสื่อสารองค์กร นโยบายสาธารณะ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศึกษา สังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ร้อยละ 2.63 และสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ / เทคโนโลยีการศึกษา ร้อยละ 1.75 ดำรงตำแหน่งบรรณารักษ์ระดับปฏิบัติการมากที่สุด ร้อยละ 21.93 รองลงมาคือ บรรณารักษ์ระดับชำนาญการ ร้อยละ 14.32 และนักเอกสารสนเทศปฏิบัติการ ร้อยละ 4.68 สังกัดงานบริการทรัพยากรสารสนเทศมากที่สุด ร้อยละ 17.55 รองลงมาคือ งานจัดหาและพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ และงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ เท่ากัน ร้อยละ 9.37และงานวารสารและสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง ร้อยละ 2.63

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ร้อยละ 47.66 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 7.60 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มากที่สุด ร้อยละ 15.20 รองลงมาคือ 31-40 ปี และ 41-50 ปี เท่ากัน ร้อยละ 14.04 และ 51-60 ปี ร้อยละ 11.40 ตามลำดับ มีประสบการณ์ในการทำงาน 16 ปีขึ้นไป มากที่สุด ร้อยละ 23.39 รองลงมาคือมีประสบการณ์ 1-5 ปี ร้อยละ 13.74 และ 6-10 ปี ร้อยละ 11.40 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด ร้อยละ 29.82 รองลงมาคือปริญญาตรี ร้อยละ 25.15 และปริญญาเอก ร้อยละ 0.29 สำเร็จการศึกษาสาขาบรรณารักษศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์/บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์มากที่สุด ร้อยละ 48.83 รองลงมาคือ สาขาการจัดการสารสนเทศ ร้อยละ 4.68 และสาขาวิชาอื่นๆ เช่น การสื่อสารและการศึกษา การสื่อสารองค์กร นโยบายสาธารณะ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศึกษา สังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ร้อยละ 1.46 ดำรงตำแหน่งบรรณารักษะระดับปฏิบัติการมากที่สุด ร้อยละ 35.96 รองลงมา คือบรรณารักษะระดับชำนาญการ ร้อยละ 9.06 และบรรณารักษะระดับชำนาญการพิเศษ ร้อยละ 7.60 สังกัดงานบริการทรัพยากรสารสนเทศมากที่สุด ร้อยละ 20.47 รองลงมาคือ งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 12.87 และงานจัดหาและพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 9.65

2. ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของบรรณารักษ์เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด

2.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด

2.1.1 ด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ พบว่า ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 97.08 คือ ลิขสิทธิ์ คือ สิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของที่จะทำการใดๆ ได้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์กำหนด ส่วนข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 77.19 คือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ของประเทศไทย ปัจจุบันคือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ 2537

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 44.16 คือ ลิขสิทธิ์ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 35.68 คือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ของประเทศไทย ปัจจุบันคือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ 2537

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 53.80 คือ ลิขสิทธิ์ คือ สิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของที่จะทำการใดๆ ได้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์กำหนด ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 41.52 คือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ของประเทศไทย ปัจจุบันคือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ 2537

2.1.2 ด้านการใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) พบว่า ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 95.91 คือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตราที่ 34 การทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุดซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ ได้แก่ (1) ต้องเป็นการทำซ้ำเพื่อห้องสมุด หรือ (2) ทำซ้ำบางตอนตามสมควรเพื่อประโยชน์การศึกษา ไม่ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หากการทำซ้ำนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร มีผู้ตอบ ในส่วนข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 38.20 คือ การใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) หมายถึง การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์อย่างชอบธรรมโดยไม่กระทบกระเทือนถึงประโยชน์และสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร โดยบรรณารักษ์เท่านั้นที่สามารถใช้ Fair Use ได้

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 43.86 คือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตราที่ 34 การทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุดซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ ได้แก่ (1) ต้องเป็นการทำซ้ำเพื่อห้องสมุด หรือ (2) ทำซ้ำบางตอนตามสมควรเพื่อประโยชน์การศึกษา ไม่ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หากการทำซ้ำนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 29.83 คือ การใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) หมายถึง การ

กระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์อย่างชอบธรรมโดยไม่กระทบกระเทือนถึงประโยชน์และสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร โดยบรรณาธิการเท่านั้นที่สามารถใช้ Fair Use ได้

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 52.05 คือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตราที่ 34 การทำซ้ำโดยบรรณาธิการของห้องสมุดซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ ได้แก่ (1) ต้องเป็นการทำซ้ำเพื่อห้องสมุด หรือ (2) ทำซ้ำบางตอนตามสมควรเพื่อประโยชน์การศึกษา ไม่ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หากการทำซ้ำนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 31.87 คือ การใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) หมายถึง การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์อย่างชอบธรรมโดยไม่กระทบกระเทือนถึงประโยชน์และสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร โดยบรรณาธิการเท่านั้นที่สามารถใช้ Fair Use ได้

2.1.3 ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 78.65 คือ สำนักพิมพ์นำหนังสือมาให้ห้องสมุดพิจารณาจัดซื้อ แต่ห้องสมุดได้นำหนังสือไปถ่ายสำเนาเพื่อให้บริการภายในห้องสมุด แล้วส่งหนังสือเล่มนั้นคืนสำนักพิมพ์ ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์ ข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 80.11 คือ ห้องสมุดสามารถนำแผ่นซีดี ดีวีดี ที่ไม่มีการใช้งานแล้วไปขายต่อแก่ผู้อื่นได้

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 37.14 คือ สำนักพิมพ์นำหนังสือมาให้ห้องสมุดพิจารณาจัดซื้อ แต่ห้องสมุดได้นำหนังสือไปถ่ายสำเนาเพื่อให้บริการภายในห้องสมุด แล้วส่งหนังสือเล่มนั้นคืนสำนักพิมพ์ ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์ ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 35.67 คือ ห้องสมุดสามารถนำแผ่นซีดี ดีวีดี ที่ไม่มีการใช้งานแล้วไปขายต่อแก่ผู้อื่นได้

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 41.52 คือ สำนักพิมพ์นำหนังสือมาให้ห้องสมุดพิจารณาจัดซื้อ แต่ห้องสมุดได้นำหนังสือไปถ่ายสำเนาเพื่อให้บริการภายในห้องสมุด แล้วส่งหนังสือเล่มนั้นคืนสำนักพิมพ์ ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์ ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 44.44 คือ ห้องสมุดสามารถนำแผ่นซีดี ดีวีดี ที่ไม่มีการใช้งานแล้วไปขายต่อแก่ผู้อื่นได้

2.1.4 ด้านการบริการทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 98.54 คือ การให้บริการยืมระหว่างห้องสมุด (ILL) ผ่านระบบ WorldCat หรือ EDS ต้องมีการศึกษาเงื่อนไขการให้บริการเอกสารจากเอกสารข้อตกลง (License Agreement) เสมอ ข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 70.18 คือ ห้องสมุดสามารถทำสำเนาและดัดแปลงงานลิขสิทธิ์ของผู้อื่น เพื่อให้บริการแก่ผู้พิการทางการมองเห็น การได้ยิน เช่น หนังสืออักษรเบรลล์ หนังสือเสียง สื่อภาษามือ เพื่อให้บริการในห้องสมุดได้

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 43.86 คือ ข้อที่ 9 การให้บริการยืมระหว่างห้องสมุด (ILL) ผ่านระบบ WorldCat หรือ EDS ต้องมีการศึกษาเงื่อนไขการให้บริการเอกสารจากเอกสารข้อตกลง (License Agreement) เสมอ ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด คือ ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 33.04 คือ ห้องสมุดสามารถทำสำเนาและดัดแปลงงานลิขสิทธิ์ของผู้อื่น เพื่อให้บริการแก่ผู้พิการทางการมองเห็น การได้ยิน เช่น หนังสืออักษรเบรลล์ หนังสือเสียง สื่อภาษามือ เพื่อให้บริการในห้องสมุดได้

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 54.68 คือ การให้บริการยืมระหว่างห้องสมุด (ILL) ผ่านระบบ WorldCat หรือ EDS ต้องมีการศึกษาเงื่อนไขการให้บริการเอกสารจากเอกสารข้อตกลง (License Agreement) เสมอ ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด

ร้อยละ 37.13 คือ ห้องสมุดสามารถทำสำเนาและตัดแปลงงานลิขสิทธิ์ของผู้อื่น เพื่อให้บริการแก่ผู้พิการทางการมองเห็น การได้ยิน เช่น หนังสืออักษรเบรลล์ หนังสือเสียง สื่อภาษามือ เพื่อให้บริการในห้องสมุดได้

2.1.5 ด้านการอนุรักษ์และการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศ ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 91.23 คือ ห้องสมุดสามารถดำเนินการเพื่อสงวนเก็บรักษาผลงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ โดยต้องไม่กระทบสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 71.93 คือ การนำวารสารหรือหนังสือพิมพ์มาจัดทำเป็นไมโครฟอร์ม ไมโครฟิช ดิจิทัล เพื่อให้บริการในห้องสมุด ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 40.64 คือ ห้องสมุดสามารถดำเนินการเพื่อสงวนเก็บรักษาผลงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ โดยต้องไม่กระทบสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 31.58 คือ การนำวารสารหรือหนังสือพิมพ์มาจัดทำเป็นไมโครฟอร์ม ไมโครฟิช ดิจิทัล เพื่อให้บริการในห้องสมุด ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 50.58 คือ ห้องสมุดสามารถดำเนินการเพื่อสงวนเก็บรักษาผลงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ โดยต้องไม่กระทบสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ในส่วนของข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 40.35 คือ การนำวารสารหรือหนังสือพิมพ์มาจัดทำเป็นไมโครฟอร์ม ไมโครฟิช ดิจิทัล เพื่อให้บริการในห้องสมุด ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์

2.2 ความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อกฎหมายลิขสิทธิ์ ผลการวิจัยในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของบรรณารักษ์ ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความจำเป็นในการรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์ ($\bar{X} = 4.69$) รองลงมาคือ ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานบริการทรัพยากรสารสนเทศ และความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานยืมระหว่างห้องสมุดและการส่งเอกสาร ($\bar{X} = 4.66$) และ ประโยชน์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีต่อบรรณารักษ์ในงานห้องสมุด ($\bar{X} = 4.63$) ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อกฎหมายลิขสิทธิ์ในภาพรวม

ความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อกฎหมายลิขสิทธิ์	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	การแปลผล
1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์จากเว็บไซต์กรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อนำมาใช้ในงานห้องสมุด	4.26	มาก
2. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในงานห้องสมุด	4.20	มาก
3. ความสำคัญของกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์	4.61	มากที่สุด
4. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์	4.13	มาก
5. การจัดอบรม/สัมมนา เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดแก่บรรณารักษ์	3.91	มาก
6. ความจำเป็นในการรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์	4.69	มากที่สุด
7. ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ	4.62	มากที่สุด
8. ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานบริการทรัพยากรสารสนเทศ	4.66	มากที่สุด
9. ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานยืมระหว่างห้องสมุดและการส่งเอกสาร	4.66	มากที่สุด
10. ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานการอนุรักษ์และการจัดเก็บรักษา	4.58	มากที่สุด
11. ประโยชน์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีต่อบรรณารักษ์ในงานห้องสมุด	4.63	มากที่สุด
12. ความเสี่ยงของบรรณารักษ์ต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุด	4.54	มากที่สุด
รวม	4.46	มาก

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานยืมระหว่างห้องสมุดและการส่งเอกสาร ($\bar{X} = 4.68$) รองลงมาคือ ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.67$) และความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานบริการทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.66$) ตามลำดับ

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พบว่า การใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความจำเป็นในการรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์ ($\bar{X} = 4.72$) รองลงมาคือ ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานบริการทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.67$) และความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานยืมระหว่างห้องสมุดและการส่งเอกสาร ($\bar{X} = 4.64$) ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของบรรณารักษ์ที่มีต่อกฎหมายลิขสิทธิ์ จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา

การใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด	กลุ่มสาขาวิชา					
	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี			มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์จากเว็บไซต์กรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อนำมาใช้ในงานห้องสมุด	4.30	0.87	มาก	4.23	0.89	มาก
2. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในงานห้องสมุด	4.24	0.83	มาก	4.16	0.96	มาก
3. ความสำคัญ ของกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์	4.61	0.62	มากที่สุด	4.61	0.65	มากที่สุด
4. ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์	4.08	0.95	มาก	4.17	0.92	มาก
5. การจัดอบรม/สัมมนา เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดแก่บรรณารักษ์	3.86	1.20	มาก	3.95	1.11	มาก
6. ความจำเป็น ในการรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์	4.65	0.61	มากที่สุด	4.72	0.51	มากที่สุด
7. ความจำเป็น ในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ	4.67	0.55	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด
8. ความจำเป็น ในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานบริการทรัพยากรสารสนเทศ	4.66	0.65	มากที่สุด	4.67	0.64	มากที่สุด
9. ความจำเป็น ในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานยืมระหว่างห้องสมุดและการส่งเอกสาร	4.68	0.64	มากที่สุด	4.64	0.63	มากที่สุด
10. ความจำเป็น ในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานการอนุรักษ์และการจัดเก็บรักษา	4.55	0.73	มากที่สุด	4.60	0.70	มากที่สุด
11. ประโยชน์ ของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีต่อบรรณารักษ์ในงานห้องสมุด	4.64	0.62	มากที่สุด	4.62	0.67	มากที่สุด
12. ความเสี่ยง ของบรรณารักษ์ต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุด	4.55	0.75	มากที่สุด	4.54	0.73	มากที่สุด
รวม	4.46	0.52	มาก	4.46	0.51	มาก

3. ปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด

3.1 ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หน่วยงานไม่มีนิติกร ในการช่วยพิจารณาเอกสารข้อตกลง (License Agreement) ($\bar{X} = 4.06$) รองลงมาคือ ขาดความรู้เรื่องการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งเสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด ($\bar{X} = 4.02$) และ ขาดคู่มือเกี่ยวกับการใช้งานลิขสิทธิ์ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.01$) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ในกรณีที่หน่วยงานภายนอกห้องสมุด ทำเรื่องขอย้ายเอกสารหนังสือที่มีบริการในห้องสมุดเพื่อนำฉบับสำเนาไปให้บริการในหน่วยงานของตนเอง ถือเป็นความเสี่ยงในการละเมิดลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 4.11$) รองลงมาคือ ขาดคู่มือเกี่ยวกับการใช้งานลิขสิทธิ์ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ และ ขาดความรู้เรื่องการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งเสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด เท่ากัน ($\bar{X} = 4.01$) และ ขาดความรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์เกี่ยวกับการทำสำเนาหนังสือ/วารสาร/ซีดี/ดีวีดี เพื่อให้บริการภายในห้องสมุด ว่าสามารถกระทำได้ในปริมาณมากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = 3.91$) ตามลำดับ

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หน่วยงานไม่มีนิติกรในการช่วยพิจารณาเอกสารข้อตกลง (License Agreement) ($\bar{X} = 4.21$) รองลงมาคือ ขาดความรู้เรื่องการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งเสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด ($\bar{X} = 4.03$) และขาดคู่มือเกี่ยวกับการใช้งานลิขสิทธิ์ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ และ ข้อที่ 4 ขาดความเข้าใจเรื่องเอกสารข้อตกลง (License Agreement) ในการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.01$ เท่ากัน) ตามลำดับ

3.2 ด้านการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ขาดการให้ความรู้เรื่องลิขสิทธิ์ในห้องสมุดแก่ผู้ใช้บริการ ($\bar{X} = 4.06$) รองลงมาคือ การให้บริการถ่ายสำเนาเอกสารทรัพยากรสารสนเทศที่มีในห้องสมุดโดยไม่จำกัดจำนวน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.87$) และ ขาดการประชาสัมพันธ์เรื่องจำนวนการถ่ายสำเนาเอกสารทรัพยากรสารสนเทศที่มีลิขสิทธิ์ในห้องสมุดแก่ผู้ใช้บริการ ($\bar{X} = 3.83$) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ขาดการให้ความรู้เรื่องลิขสิทธิ์ในห้องสมุดแก่ผู้ใช้บริการ ($\bar{X} = 4.05$) รองลงมาคือ การให้บริการถ่ายสำเนาเอกสารทรัพยากรสารสนเทศที่มีในห้องสมุดโดยไม่จำกัดจำนวน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.86$) และขาดการประชาสัมพันธ์เรื่องจำนวนการถ่ายสำเนาเอกสารทรัพยากรสารสนเทศที่มีลิขสิทธิ์ในห้องสมุดแก่ผู้ใช้บริการ ($\bar{X} = 3.82$) ตามลำดับ

กลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขาดการให้ความรู้เรื่องลิขสิทธิ์ในห้องสมุดแก่ผู้ใช้บริการ ($\bar{X} = 4.07$) รองลงมาคือ การให้บริการถ่ายสำเนาเอกสารทรัพยากรสารสนเทศที่มีในห้องสมุดโดยไม่จำกัดจำนวน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.88$) และ ขาดการประชาสัมพันธ์เรื่องจำนวนการถ่ายสำเนาเอกสารทรัพยากรสารสนเทศที่มีลิขสิทธิ์ในห้องสมุดแก่ผู้ใช้บริการ ($\bar{X} = 3.83$) ตามลำดับ

3.3 ด้านการยืมระหว่างห้องสมุดและการส่งเอกสาร พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมีจำนวนเท่ากัน 2 ข้อคือ การให้บริการยืมระหว่างห้องสมุดมีความเสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ และการส่งบทความให้แก่ผู้ใช้บริการไม่ถูกต้องตามเงื่อนไขที่สำนักพิมพ์กำหนด ($\bar{X} = 3.62$) รองลงมาคือ การได้รับคำขอถ่ายสำเนาเอกสารหนังสือ/วารสารทั้งเล่ม จากผู้ใช้บริการในปริมาณที่มากเกินไป ($\bar{X} = 3.51$) และการได้รับคำขอถ่ายสำเนาเอกสารหนังสือ/วารสารทั้งเล่ม จากห้องสมุดอื่นในปริมาณที่มากเกินไป ($\bar{X} = 3.47$) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การให้บริการยืมระหว่างห้องสมุดมีความเสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.52$) รองลงมาคือ การส่งบทความให้แก่ผู้ใช้บริการไม่ถูกต้องตามเงื่อนไขที่สำนักพิมพ์กำหนด ($\bar{X} = 3.50$) และการได้รับคำขอถ่ายสำเนาเอกสารหนังสือ/วารสารทั้งเล่ม จากผู้ใช้บริการในปริมาณที่มากเกินไป ($\bar{X} = 3.45$) ตามลำดับ

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การส่งบทความให้แก่ผู้ใช้บริการไม่ถูกต้องตามเงื่อนไขที่สำนักพิมพ์กำหนด ($\bar{X} = 3.71$) รองลงมาคือ การให้บริการยืมระหว่างห้องสมุดมีความเสี่ยงต่อการละเมิดลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.70$) และไม่ทราบจำนวนการถ่ายสำเนาเอกสารหนังสือ/วารสารที่สามารถส่งให้ผู้ใช้บริการได้ ($\bar{X} = 3.58$) ตามลำดับ

3.4 ด้านการอนุรักษ์และการสงวนรักษา พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การ Digitization หนังสือพิมพ์ที่มีลิขสิทธิ์ มีความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องร้องจากสำนักพิมพ์ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.66$) รองลงมาคือ การขออนุญาตจัดทำ Digitization ทรัพยากรที่มีลิขสิทธิ์จากเจ้าของผลงานมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ($\bar{X} = 3.55$) และการไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ให้จัดทำ Digitization ทรัพยากรสารสนเทศของตน ($\bar{X} = 3.50$) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การ Digitization หนังสือพิมพ์ที่มีลิขสิทธิ์ มีความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องร้องจากสำนักพิมพ์ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.56$) รองลงมาคือ การขออนุญาตจัดทำ Digitization ทรัพยากรที่มีลิขสิทธิ์จากเจ้าของผลงานมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ($\bar{X} = 3.54$) และการไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ให้จัดทำ Digitization ทรัพยากรสารสนเทศของตน ($\bar{X} = 3.44$) ตามลำดับ

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การ Digitization หนังสือพิมพ์ที่มีลิขสิทธิ์ มีความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องร้องจากสำนักพิมพ์ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.75$) และ รองลงมาคือ การขออนุญาตจัดทำ Digitization ทรัพยากรที่มีลิขสิทธิ์จากเจ้าของผลงานมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ($\bar{X} = 3.55$) และการแก้ไขข้อมูลการบริหารสิทธิ (ข้อมูลที่บ่งชี้ถึงผู้สร้างสรรค์ งานสร้างสรรค์ เจ้าของลิขสิทธิ์ หรือระยะเวลา และเงื่อนไขการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์) เพื่อดำเนินการอนุรักษ์และบำรุงรักษาหนังสือ/วารสาร และการไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ให้จัดทำ Digitization ทรัพยากรสารสนเทศของตน เท่ากัน ($\bar{X} = 3.54$) ตามลำดับ

3.5 ปัญหาอื่นๆ พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ขาดหน่วยงานด้านลิขสิทธิ์ในการปกป้องการทำงานของบรรณารักษ์ ($\bar{X} = 4.09$) รองลงมาคือ ขาดคู่มือเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในการปฏิบัติงานในห้องสมุด ($\bar{X} = 3.91$) และ ขาดการฝึกอบรมเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์จากหน่วยงานต้นสังกัด ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ขาดหน่วยงานด้านลิขสิทธิ์ในการปกป้องการทำงานของบรรณารักษ์ ($\bar{X} = 4.08$)

รองลงมาคือ ขาดคู่มือเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในการปฏิบัติงานในห้องสมุด ($\bar{X} = 3.92$) และ ขาดการฝึกอบรมเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์จากหน่วยงานต้นสังกัด ($\bar{X} = 3.84$) ตามลำดับ

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ขาดหน่วยงานด้านลิขสิทธิ์ในการปกป้องการทำงานของบรรณารักษ์ ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมาคือ ขาดคู่มือเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในการปฏิบัติงานในห้องสมุด ($\bar{X} = 3.90$) และ ขาดการฝึกอบรมเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์จากหน่วยงานต้นสังกัด ($\bar{X} = 3.86$) ตามลำดับ

4. ข้อเสนอแนะในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุดของบรรณารักษ์

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี ข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) **ด้านการจัดทำนโยบาย/การจัดทำคู่มือ/แนวปฏิบัติ** ผู้บริหารควรมีนโยบายหรือแนวปฏิบัติการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุดอย่างชัดเจนที่เป็นลายลักษณ์อักษร ควรมีคู่มือเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในการปฏิบัติงานพร้อมกับการอบรมเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์จากต้นสังกัด เพื่อช่วยแก้ปัญหาและลดความเสี่ยงที่เกิดจากการให้บริการที่ขาดความรู้ได้ 2) **ด้านการฝึกอบรม/การให้ความรู้** ควรจัดให้มีการอบรมความรู้ด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ชัดเจนตามประเภทของทรัพยากรแก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เป็นประจำทุกปี โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ด้านกฎหมายลิขสิทธิ์และเป็นผู้ศึกษาเรื่องทรัพยากรห้องสมุด มาให้ความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทรัพยากรได้อย่างถูกต้อง 3) **ด้านอื่นๆ** ควรมีที่ปรึกษาทางกฎหมายของมหาวิทยาลัยไว้เพื่อแนะนำเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ และช่วยเหลือบรรณารักษ์ในการตรวจสอบสัญญาต่างๆ เพื่อป้องกันการฟ้องร้องหรือโดนจับกรณีละเมิดลิขสิทธิ์ และควรมีการประชาสัมพันธ์เรื่องลิขสิทธิ์ให้กับผู้ใช้บริการห้องสมุดทราบ ควรเน้นย้ำการกับผู้ให้บริการว่าสิ่งใดที่สามารถทำได้และทำไม่ได้ และไม่ผิดกฎหมายลิขสิทธิ์แก่ผู้ใช้บริการ

อภิปรายผลการศึกษา

1. ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของบรรณารักษ์เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด

1.1 **ด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์** ผลการวิจัยพบว่า ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 97.08 คือ ลิขสิทธิ์ คือ สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของที่จะทำการใดๆ ได้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์กำหนด จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ลิขสิทธิ์” และรับรู้ว่าลิขสิทธิ์ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kokul (2007) ที่พบว่า บรรณารักษ์ตอบถูกเรื่องความหมายของลิขสิทธิ์เพียงร้อยละ 39.3 อาจเป็นไปได้ว่าในปัจจุบัน บรรณารักษ์สามารถเข้าถึงข้อมูลเรื่องลิขสิทธิ์ได้ง่าย โดยสามารถสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น เว็บไซต์ของราชกิจจานุเบกษา, กรมทรัพย์สินทางปัญญา, The World Intellectual Property Organization (WIPO) ซึ่งมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในรูปแบบและเนื้อหาที่หลากหลาย นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2559 กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ยังได้มีการจัดทำคู่มือการใช้งานลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมสำหรับบรรณารักษ์และห้องสมุด (Department of Intellectual Property, 2016) เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานอันมีลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุด รวมถึงกรณีศึกษาของการกระทำที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด และคำถาม-คำตอบ เกี่ยวกับการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุด

1.2 ด้านการใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) ผลการวิจัยพบว่า ข้อคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด ร้อยละ 95.91 คือ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 34 การทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุดซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ ได้แก่ (1) ต้องเป็นการทำซ้ำเพื่อห้องสมุด หรือ (2) ทำซ้ำบางตอนตามสมควรเพื่อประโยชน์การศึกษา ไม่ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หากการทำซ้ำนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาเพื่อหากำไร และข้อคำถามที่มีผู้ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 38.20 คือ การใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) หมายถึง การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์อย่างชอบธรรมโดยไม่กระทบกระเทือนถึงประโยชน์และสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร โดยบรรณารักษ์เท่านั้นที่สามารถใช้ Fair Use ได้

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าบรรณารักษ์มีการรับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 34 ที่เกี่ยวกับการทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ และการใช้งานอย่างเป็นธรรมในห้องสมุด (Copyright Act, 1994) เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับบรรณารักษ์โดยตรง แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดของข้อกำหนดลิขสิทธิ์จะเห็นว่า มีการเปิดช่องทางให้บรรณารักษ์มีสิทธิ์ในการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น แต่ไม่มีรายละเอียดที่ให้ความชัดเจนเกี่ยวกับการใช้งานที่เป็นธรรมในห้องสมุดว่าสามารถทำได้ในทุกรณีหรือทำได้เพียงบางกรณี บรรณารักษ์ส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจว่าสามารถกระทำซ้ำงานอันมีลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุดได้ทุกกรณี เพราะเข้าใจว่าเป็นการทำซ้ำเพื่อห้องสมุด หรือทำซ้ำบางส่วนเพื่อประโยชน์การศึกษา ซึ่งอาจเป็นเพราะใน พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ มาตรา 34 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีการทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุดไว้เพียงแต่หลักการกว้างๆ ซึ่งถือว่ามีความยุ่งยากในการตีความข้อกำหนดในการพิจารณาหลายประการ เพราะกฎหมายไม่ได้กำหนดจำนวน ปริมาณ หรือสิทธิของบรรณารักษ์ในการกระทำที่ระบุไว้อย่างแน่นอน ทำให้บรรณารักษ์ต้องพิจารณาการกระทำของตนเองว่าเป็นการเข้าข่ายข้อกำหนดการใช้งานที่เป็นธรรมหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Panyapanich (2003) ที่พบว่า หลักเกณฑ์การใช้ที่เป็นธรรมกรณีเฉพาะการทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ห้องสมุด ในต่างประเทศมีความชัดเจนมากกว่าหลักเกณฑ์ของคนไทย ซึ่งเป็นการกำหนดเงื่อนไขไว้ในลักษณะที่กว้าง ขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการถ่ายเอกสารที่ยังไม่มีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติของผู้ขอใช้งานลิขสิทธิ์ว่าสามารถทำสำเนาได้ในสัดส่วนและปริมาณมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mekchalai (2005) ที่กล่าวว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยไม่ได้กำหนดเหตุการณ์ สถานการณ์ หรือพฤติกรรมประกอบการกระทำ เพื่อที่จะลดภาระในการตีความการใช้สิทธิที่เป็นกรณีทั่วไป ดังเช่นที่กำหนดไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศ แต่ในประเทศไทยไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ระบุชัดเจนลงไป มีเพียงหลักการกว้างๆ ในข้อยกเว้น พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ มาตรา 34 ทำให้บรรณารักษ์จะต้องตีความเองในทุกรณีว่าการกระทำของตนเข้าข่ายของการใช้ละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่

ดังนั้นเพื่อให้บรรณารักษ์ห้องสมุดในประเทศไทยสามารถปฏิบัติงาน และมีหลักเกณฑ์การทำงานให้สอดคล้องกับการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด เห็นควรให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด เช่น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ช่างานความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค (PULINET) หรือคณะทำงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้ามาดูแลและมีการกำหนดแนวปฏิบัติ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาการใช้สิทธิที่เป็นธรรมของบรรณารักษ์ห้องสมุด โดยการขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญา บุคลากรทางด้านกฎหมายที่มีความมาช่วยในการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อช่วยให้บรรณารักษ์สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในห้องสมุดเพื่อประโยชน์ของห้องสมุดและผู้ใช้บริการ

1.3 ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ข้อคำถามที่ตอบผิดมากที่สุด ร้อยละ 80.11 คือ ห้องสมุดสามารถนำแผ่นซีดี ดีวีดี ที่ไม่มีการใช้งานแล้วไปขายต่อแก่ผู้อื่นได้ ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ มาตรา 6 ซีดี ดีวีดี จัดเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภท (1) งานสิ่งบันทึกเสียง เช่น เทปเพลง แผ่นคอมแพ็คดีส์ (ซีดี) ที่บันทึกข้อมูลเสียง (2) งานโสตทัศนวัสดุ เช่น วีดีโอเทป วีซีดี ดีวีดี แผ่นเลเซอร์ดีส์ที่บันทึกข้อมูล (Copyright Act, 1994) โดยมีข้อกำหนดการยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับการจำหน่ายต้นฉบับเพิ่มเติมใน พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2558 มาตรา 32/1 การจำหน่ายต้นฉบับหรือสำเนาอันมีลิขสิทธิ์ โดยผู้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในต้นฉบับหรือสำเนาอันมีลิขสิทธิ์นั้นโดยชอบด้วยกฎหมาย มิให้ถือว่าเป็นการ ละเมิดลิขสิทธิ์ (Copyright Act (Version 2), 2015) ห้องสมุดอยู่ในฐานะเจ้าของทรัพย์สิน มีกรรมสิทธิ์ในการ ใช้สอย การจำหน่าย แต่ไม่มีสิทธิ์ทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่งานนั้นต่อสาธารณชนได้ หากไม่ได้รับอนุญาต จากเจ้าของลิขสิทธิ์ ห้องสมุดจึงไม่ถือว่ามี ความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ถ้าหากเป็นการขายซีดีภาพยนตร์ ห้องสมุดจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยภาพยนตร์และวีดิทัศน์ด้วย เพราะถึงแม้จะไม่ผิดตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์ แต่อาจมีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยภาพยนตร์และวีดิทัศน์ได้ ดังนั้นสิ่งที่ห้องสมุดสามารถทำได้ คือ เป็นการทำซ้ำทรัพยากรสารสนเทศที่มีในห้องสมุด และห้องสมุดเป็นเจ้าของทรัพย์สินงานอันมีลิขสิทธิ์เท่านั้น และต้องเป็นการทำซ้ำเพื่อใช้ในห้องสมุดหรือทำซ้ำบางตอนตามสมควรเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น

1.4 ความคิดเห็นของบรรณารักษ์เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด ผลการวิจัยพบว่า ความ คิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความจำเป็นในการรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุดของบรรณารักษ์ ($\bar{X}$ = 4.69) รองลงมาคือ ความจำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานบริการทรัพยากรสารสนเทศ และความ จำเป็นในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในงานยืมระหว่างห้องสมุดและการส่งเอกสาร ($\bar{X}$ = 4.66) และประโยชน์ของ กฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีต่อบรรณารักษ์ในงานห้องสมุด ($\bar{X}$ = 4.63) ตามลำดับ เนื่องจากในปัจจุบันบรรณารักษ์ยัง ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ และการแปลความกฎหมายลิขสิทธิ์ในมาตราต่างๆ บรรณารักษ์ มีความจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด เพื่อให้สามารถดำเนินการทำงานทั้ง ด้านการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ การบริการทรัพยากรสารสนเทศ การยืมระหว่างห้องสมุดและการส่ง เอกสาร การอนุรักษ์และการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศ และการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศภายใน ห้องสมุดได้อย่างถูกต้อง ไม่เป็นการกระทำที่ละเมิดข้อกำหนด และสามารถให้ความรู้แก่ผู้ใช้บริการได้ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Olaka (2010) ที่พบว่าบรรณารักษ์ในห้องสมุดประเทศเคนยา มีการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายลิขสิทธิ์อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.9 บรรณารักษ์จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับ กฎหมายลิขสิทธิ์เพิ่มเติม และห้องสมุดควรมีข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ที่เพียงพอ เพื่อใช้เป็นข้อมูลใน ป้องกันและหลีกเลี่ยงการละเมิดลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุด

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Al-Reyae (2006) ที่พบว่าบรรณารักษ์ สถาบันการศึกษาในซาอุดีอาระเบียมีทัศนคติเชิงบวก แต่มีความรู้ไม่เพียงพอเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ คิดเป็น ร้อยละ 49 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงการศึกษาและการฝึกอบรมของบรรณารักษ์ใน ซาอุดีอาระเบียเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการให้ข้อมูลแก่บรรณารักษ์ใน เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังจะเห็นได้ว่าทั้งประเทศเคนยาและประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นประเทศที่จัดในกลุ่ม ประเทศกำลังพัฒนาทางเศรษฐกิจ (World Economic Outlook Database, 2018) เช่นเดียวกับประเทศไทย การใช้งานกฎหมายลิขสิทธิ์ของบรรณารักษ์ทั้ง 3 ประเทศจึงอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน อาจเนื่องมาจากกฎหมาย ลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศ ไม่ได้มีการกำหนดหลักปฏิบัติที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการใช้งานกฎหมายลิขสิทธิ์

เหมือนประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างสหรัฐอเมริกา ที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ 4 ประการของมาตรา 107 แห่งกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับ Fair Use จึงทำให้บรรณารักษ์ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามีเพียงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ แต่ในการปฏิบัติงานอาจยังมีปัญหาในเรื่องการตีความข้อกำหนด ดังนั้นบรรณารักษ์ มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศตนเองเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานในห้องสมุด และควรศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอื่นๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และสามารถนำมาเป็นแนวทางในปฏิบัติงานเบื้องต้นได้

2. ด้านปัญหาการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด

2.1 ด้านการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หน่วยงานไม่มีนิติกรในการช่วยพิจารณาเอกสารข้อตกลง (License Agreement) ($\bar{X} = 4.06$) จะเห็นได้ว่าห้องสมุดบางแห่ง บรรณารักษ์ฝ่ายพัฒนาและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ต้องเป็นผู้ศึกษาเรื่องเอกสารข้อตกลงในการจัดซื้อเองทั้งหมด แต่เนื่องจากเอกสารเป็นภาษาที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนด จึงก่อให้เกิดความไม่แน่ใจในการตีความ ดังนั้นหน่วยงานหรือห้องสมุดควรมีนิติกรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องกฎหมายมาช่วยตีความและพิจารณาข้อตกลง ห้องสมุดจึงควรขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่มีความรู้เรื่องกฎหมายหรือประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญในด้านกฎหมาย มาเป็นผู้ช่วยหรือที่ปรึกษาในการตีความและพิจารณาเอกสารข้อตกลง เพื่อให้ห้องสมุดสามารถพิจารณาข้อตกลง และรับทราบข้อกำหนดว่าอะไรสามารถทำได้ในระดับไหน และควรหลีกเลี่ยงการกระทำผิดข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยในการรักษาความปลอดภัยในการทำงานของบรรณารักษ์ได้ดีในอนาคต โดยเฉพาะในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัลที่นับวันจะทวีความสำคัญมากขึ้น

2.2 ด้านการบริการทรัพยากรสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขาดการให้ความรู้เรื่องลิขสิทธิ์ในห้องสมุดแก่ผู้ใช้บริการ ($\bar{X} = 4.06$) จะเห็นได้ว่าบรรณารักษ์มีความพร้อมที่จะให้ความรู้เรื่องลิขสิทธิ์ แต่ด้วยข้อกำหนดลิขสิทธิ์ยังไม่มีความชัดเจนเรื่องจำนวน และปริมาณที่สามารถทำสำเนาได้ จึงทำให้บรรณารักษ์ไม่สามารถที่จะให้ความรู้โดยตรงแก่ผู้ใช้บริการได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kell, (2014) ที่ผลการศึกษาพบว่าบรรณารักษ์เรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์และการใช้งานอย่างเป็นทางการเป็นธรรมชาติหลายแห่ง เช่น บทความในวารสาร หนังสือ เว็บไซต์ขององค์กรวิชาชีพ การประชุมสัมมนาและจากเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น บรรณารักษ์จึงสามารถทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านลิขสิทธิ์ได้ อย่างไรก็ตามบรรณารักษ์จำเป็นต้องศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะด้านการให้บริการแก่ผู้ใช้ อย่างเช่นห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่คือนักศึกษาระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา การให้ความรู้เรื่องลิขสิทธิ์เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งบรรณารักษ์อาจมีการศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารคู่มือ World Intellectual Property Report Intellectual Property Basics: A Q&A for Students (China National Intellectual Property Administration (CNIPA), 2019) ที่มีการให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และตอบข้อสงสัยสำหรับนักศึกษา ว่าการกระทำใดที่สามารถทำได้และกระทำไม่ได้ ในส่วนนี้บรรณารักษ์สามารถนำมาพิจารณาและปรับให้เข้ากับบริบทของห้องสมุดได้เป็นอย่างดี

2.3 ด้านการอนุรักษ์และการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่าปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การ Digitization หนังสือพิมพ์ที่มีลิขสิทธิ์ มีความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องร้องจากสำนักพิมพ์ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.66$) การที่ห้องสมุดดำเนินการเพื่อสงวนรักษาผลงานอันมีลิขสิทธิ์ที่อยู่ในรูปแบบ

ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช หรือในรูปแบบดิจิทัลไปเผยแพร่เป็นสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ และหากงานชิ้นนั้นเจ้าของลิขสิทธิ์ยังมีการจัดทำและเผยแพร่ผลงานของตนเองอยู่ การกระทำดังกล่าวของห้องสมุดอาจส่งผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ ในการจำหน่ายงานหรือการใช้ประโยชน์ของงานนั้นๆ ได้ ซึ่งถือได้ว่าห้องสมุดกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ห้องสมุดอาจมีความเสี่ยงจากการถูกฟ้องร้องจากเจ้าของลิขสิทธิ์ได้ เป็นข้อควรระวังสำหรับบรรณารักษ์และห้องสมุดที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง ดังนั้นห้องสมุดไม่สามารถนำผลงานไปเผยแพร่เป็นสาธารณะได้ นอกจากการได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เพียงเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัย

1.1 การวางนโยบาย/หลักเกณฑ์ หรือแนวทางปฏิบัติของบรรณารักษ์ด้านลิขสิทธิ์ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ช่างงานความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค (PULINET) หรือคณะทำงานห้องสมุดต่างๆ เพื่อให้บรรณารักษ์ในห้องสมุดสามารถนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานภายในห้องสมุด และป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ในห้องสมุด

1.2 ควรมีการจัดบรรยายหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุด เพื่อเพิ่มพูนทักษะและความรู้ความเข้าใจ ให้แก่บรรณารักษ์/ผู้ปฏิบัติงาน ให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

1.3 ควรมีการให้ความรู้และการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ใช้บริการเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ในห้องสมุด เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ภายในห้องสมุด

1.4 ควรมีบรรจุวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานห้องสมุดและบรรณารักษ์ ไว้ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์/สารสนเทศศึกษา/การจัดการสารสนเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการทำงานในสายวิชาชีพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ การใช้และปัญหาการใช้กฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในห้องสมุดรวมประชากรที่เป็นบรรณารักษ์ในห้องสมุดประเภทต่างๆ เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ในห้องสมุดอย่างครอบคลุม

2.2 ควรมีการศึกษาความตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของผู้ใช้บริการห้องสมุด เพื่อจะได้ทราบถึงการตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ และห้องสมุดสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการให้ความรู้เรื่องลิขสิทธิ์แก่ผู้ใช้บริการได้

เอกสารอ้างอิง

- Al-Reyae, S. (2006). *Factors that influence The Attitude of academic librarians in Sadil Arabia toward copyright laws (Doctoral dissertation) McGill University*. Retrieved from http://digitool.library.mcgill.ca/webclient/StreamGate?folder_id=0&dvs=1556274887520~765
- Chandaeng, P. (2014). *hongsamut yuk mai* [Modern library]. Bangkok: Se-Education.
- Chiang Mai University Library. (2017). *wisai that phantha kit* [Vision, mission]. Retrieved from <http://library.cmu.ac.th/cmuh/th/content/วิสัยทัศน์-พันธกิจ>.
- China National Intellectual Property Administration. (2019). *World Intellectual Property Report Intellectual Property Basics: A Q&A for Students*. Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1056.pdf.
- Copyright Act 1994. (1994, 9 December). Ratchakitchanubeksa [Gazette]. v. 111, 59 A, p. 1-22.
- Copyright Act (Version 2) 2015. (2015, 6 February). Ratchakitchanubeksa [Gazette]. v. 132, 56 A, p. 7-13.
- Copyright Act (Version 3) 2015. (2015, 6 February). Ratchakitchanubeksa [Gazette]. v. 132, 56 A, p. 14-16.
- Copyright Act (Version 4) 2018. (2018, 11 November). Ratchakitchanubeksa [Gazette]. v. 135, 92 A, p. 19-21.
- Department of Intellectual Property. (2016). *khwammai khong sapsin thang panya taela prophet* [The meaning of each type of intellectual property]. Retrieved from <https://www.ipthailand.go.th/th/dip-law-2.html>.
- Department of Intellectual Property. (2016). *khumu kanchai ngan likkhasit thi pentham samrap bannarak lae hongsamut* [Fair use of copyright manuals for librarians and libraries]. Bangkok: Department of Intellectual Property.
- Dhandit, W. (2000). *khwamtongkan saranithet khong phupuainai lae phupuainok: sukha chapho korani rongphayaban sun Khon Kaen* [Information needs of inpatients and outpatients: a case study of Khon Kaen Regional Hospital]. (Master of Art thesis, Khon Kaen University).
- Fernández-Molina, J., Moraes, J., & Guimarães, J. (2017). Academic Libraries and Copyright: Do Librarians Really Have the Required Knowledge?. *College & Research Libraries*, 78(2), 241-259.
- Goakun, R. (2007). *khwamru lae kanchai kotmai likkhasit nai ngan dan wannakam samrap bannarak hongsamut sathaban udomsukha khong rat nai khet Krung Thep Maha Nakhon*. [Knowledge and Application of Copyright Law in Literacy Work for Higher Education Institution Librarians in Bangkok Metropolis]. (Master of Art thesis, Ramkhamhaeng University).
- Hemachata, C. (1998). *athibai kotmai likkhasit phim khrang thi song* [Explaining copyright law (2nd ed.)]. Bangkok: Nitithum.

- Kell, S. E. (2014). *Perceptions of Pennsylvania School Librarians regarding their role in providing copyright advice to students, teachers, and administrators in their school*. Doctoral dissertation, Widener University.
- Klinefelter, Anne BA, MLS and JD. (2001). Copyright and Electronic Library Resources, *Legal Reference Services Quarterly*, 19(3-4). 175-193.
- Kokul, R. (2007). *khwamru lae kanchai kotmai likkhasit nai ngan dan wannakam samrap bannarak hongsamut sathaban udomsuksa khong rat nai khet Krung Thep Maha Nakhon* [Knowledge and Application of Copyright Law in Literacy Work for Higher Education Institution Librarians in Bangkok Metropolis]. (Master of Art thesis, Ramkhamhaeng University).
- Mekchalai, B. (2005). *kanchai likkhasit doi choptham kap ngan borikan wichakan khong bannarak hongsamut* [Fair Use in Copyright and the Services Rendered by Librarians]. (Master of Law thesis, Ramkhamhaeng University).
- Nittayaporn, N. (2006). *naeothang kanchai ngan yang pentham nai ngan an mi likkhasit thi kieokap kansuksa tampha ra rat banyat likkhasit Pho.So. songphanharoisamsipchet* [Fair use guideline for educational purposes under the copyright act of B.E.1994]. (Master of Law thesis, Chulalongkorn University).
- Nixon, Donna JD & MSLS. (2003). Copyright and Interlibrary Loan Rights. *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply*, 13(3). 55-89.
- Olaka, M. W. (2010). *Knowledge of copyright issue and strategies used in solving copyright queries among academic librarians in Kenya*. (Doctoral dissertation, University of Missouri).
- Panyapanich, I. (2003). *kanchai khoyokwen kanlamoet likkhasit nai suan thi kieokap kansuksa khonkhwa lae wichai* [The application of the fair use exceptions on the use of copyright works for the purposes of study research and analysis]. (Master of Law thesis, Dhurakijpundit University).
- Phongwichai, S. (2008). *kan wikhro khomun thang sathiti duai khomphiutoe (Phim khrang thi 19)* [Statistical data analysis by computer (19th ed.)]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Serial Working Group of Academic Libraries. (2000). *likkhasit nai ngan hongsamut lae sun sarasonthet: ekkasan prakop kansammana* [Copyright in libraries and information centers: Seminar documents]. Bangkok: Office of Academic Resources Chulalongkorn University.
- Sophonwicheetwong, A. (1998). *takkawitthaya buangton* [Basic logic]. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2017). *ekkasat kanson chut wicha sarasonthet sat buangton nuai thi nung - paet* [Teaching materials, course set Introduction to Information Science Units 1-8]. Nonthaburi: author.

- thamkhwam ruchak kap Times Higher Education (THE) lae kanchat andap mahawitthayalai lok kan thoe* [Get to know Times Higher Education (THE) and world university rankings]. (2017). Retrieved from <http://www.siuk-thailand.com/study-guide/times-higher-education>.
- Thaiall. (2018). *undap mahawitthayalai Thai Karakadakhom Ko.So.songphansippaet (Pho.So. songphanharoihoksip et)* [Thai university rankings, July 2018 (2561)]. Retrieved from http://www.thaiall.com/topstory/webometrics_july2018.php
- World Economic Outlook. (2018). *Country Composition of WEO Groups*. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/groups.htm>